

*R-1
48*

F. Resetnikov

Podlipovci

Kudymkar 1934 Okrizdat

F. Resetnikov.

Podlipovci

Kudymkar

1934

Okrizdat

Къв03

— 1861 voyn carskəj pravičestvolən krepōničestvoiš kressanaəs mezdətəməs jecə şetis nıelə dolıtsə.

Cuť ne vydəs muez, kədnən požujtçis krepōnəj kressanstvo, kolççisə pomessybkez sajə. Kressanalə-zə vəli şetəm uçətik, uməlik, çapkaşana torja muez (nađellez). Etna „nađellez“ ponda kressana vylə vəli teçəm sija kad sərti gryış vottez (podatłez) 867 millon sat gəgər. Sb ponda, medvə podatłez da nedoimkaez vestənə ispravnəja, kressanstvolə kolis bledsən vuzavnə ne toko assinəs urozajsə, no i sedtənə şəmsə bokis.

No kytçə vəli munip? Fabrikəez sek voliso esə jecə. Kovlis toko vər munip pomessybkez dənə, inedaşn strokə, qeto kossyn, na karış, livo munip burlaçitnə.

Burlakkezən suşlılo uzaлишсез, kədna va kuşa beregşan gezən kyskisə barkaez, da vər kylətiş uzaлишсез.

Mijan peçatajtan proizvedeniyu avtoru

БИБЛІОТЕКА
№ 4831

8

Fjodor Mixajloviç Resetnikov—çuzlis 1841 voə, poçtałlon şemjały. Şəkət olan, kədə kolis tərpiň gizişlə i kəda kuimdas vo sijə şuýstis mogila, şetis gizişlə pozan əddən rədyya, şələmşən vezərtiň bednotalış şir busyn oləmsə da mışəmşə.

Aslas „Podlipovçı“ poveşyn Resetnikov, burlakkezliş olan da pessəm tışçalikə, risujtis roç kreşsanstvo istorialiş ətik medşəkət lisbok. Assis „Podlipovçı“ poveşsə Nekrasov poətlə ıstikə, sija gizə:

„Me pondi gizpъ burlackoj olan sijən, med tьmdakə-da otsavny etna mışişsezlə. Te veritan on, me giztənnis nełki gorzi, kər me ozyń suvtis Pjulunlan maitçan obrazb...“

Etaž Resetnikov aslas proizvedençooın mədə sluzitň medperovo bednotalə, otsavny sylə kok-nətni olansə. Roç literaturały Resetnikovlən znaçeñçoys əddən ızyt, eta kadşa roç gizişsez kolasыn medperovo tışçalis oləmsə da maitçəmssə, nuzdaen pъrystəni roç kreşsanstvosə, kъz sija aslas şvvi vylan-kerə ızyt bogatsvo pomesskkez da kureççez pondə.

Resetnikov sija-zə gizətən Nekrasovlə gizə: „sija bura-pə tədə burlakkezliş olansə, siž kъz sija açıs kъkdas vo çulətis Kama beregyn, kəda vylət tulısnas das tışçaezən kъvtən vurlakkez.“

Sija siž-zə vura tədə dərevnaiş olan da vyt
i gizə podlipovskəj kressana olan jılış. Kress-
ana eta dərevnaiş nə toko govəş, nō i gov
da remət kuşa loəmaş setçəz, nəlki mukəd
pıṛşas vunətənə aşınə, loənə kəz nə morttez.

Pravičelsvo nə jılış oz təzdiş. A popəs da
stanovəjəs ez vunət əstənə, şəm torsə əktənə.

Nan kusək ponda pessəm podlipovçiəs eəkti-
tis kossənə aslanıns şəkət olanış petən tuj. Ivot
niya çapkənə assınlıq dərevnəsə da ləmət mo-
roz-pıṛr tıncınlı kossənə „bogatstvo“ – kütçinə
burlakkezə.

Ətlən mukəd vədənakkezkət niya as vyla-
nıns kəskənə barza, kütçə təbaləm kəzainlən ver-
şa bur torıls. No vot barza pukşə nərədənini
i sessə kəskənə oz poz. Burlakkez, şəkət iz-
şan təzəməş, uməl şojanşan keldətəməş, ri-
zəs suvda vayı broditikə esə ozzasa burazıka
doddəşisə... Drug gezəs oris, burlakkez vədən-
nıns uşisə... Pişun da Səsojko (povesən glav-
nəj gerojjez) kujlənə saqtəg, kəknannı strəjdı-
şəmaş da tərəmaş virən... Pişun potkətəm kə-
məssə, çegəm suğga kokşə... Səsojko dojdəm
morossə...“

Etaż pomassə „Podlipovci“ povesəs, etəəm
vəli oləməs burlakkezlən...

PODLIPOVÇI

Piļun da Sъsojko

Derevna Podlipovci, vokšan pozsalikə, dýnas əddənsə oz kъskъ. Derevnaas toko kvat uçətik da vaz kerkuok, kədna sulalənъ sulgalanás, tuj pələn. Tujs eta lokta mədik derevnaeşsan, mestəs derevna gəgəras nevojkъt: loggez da ɻagaez, sijən ətik kerkuok výlyozъk, mədik lazmtzъk, kuimət tuj doras sulalə, a mukədəs vər doras peñitçəmaş. Kerkuokkez kolasas nojls juraəş, kъka jurtəməş: işasən da lısən vevtəmaş, əsyn ramaezas ştoklo tujə teçəm şluda, kerkuez bərdə ɻapkişəmaş kartakkez da gidokkez,—jərjisəmaş siž: mərtəmaş miə una vəsniliğ kъzovəj majəggez, nъ verdə gardəmən raniəmaş lıs çasja i nimtəmaş sijə stynən. Vorotaez Podlipovcınlı avi. Kət-vy-inə matınlı vərləs ez vəv, a to omən derevna gəgər ızyt da pemtə vər, riys vojkъt da basək, unazъkъs kъz da pozum: pozis vъ əddən bur kerkuez kambyń kerpə, vorotaez torja ȳosən vydnoz başitpъ-şerətnъ...

„A myjlə?“—vezərttəg jualas Podlipoveç.—
—„A i siž basək-da.“ Karta sajn, ətik pemtə vərsa, nem şin vylə oz us: ne guna, ne

turun, nə iżas. Ogorodeççez avi. Toko veş-kylańı uməlikə tədçən p morkovən, kapusta-ən da kartovkiən saditəm grjadokkez.

Mestałs təvnas i gozumnas siž-zə avi vasək. Kerkuokkezlə rəpət paşkyla ołsəssəm jərjytəm ьв, səvərən vər, a sulgalanəs siž-zə ьvok, sə sajyp guə moz vəjəm ьzət, kustarnıka ңur. Gozumən vižətan, dak ղedolət loə şələmlə; ьvvez gərəmaş uməla təko jezasə porş moz pırgjaləmaş, nəlki turunxs munas avi sajəvtçəm. Kər 80çənəka ьв kuza kəçkaez výlynp koşməm turun pırgjət satlaşən kək kuim vən da i to ղedər—pırgən pəras; setçin əddənəzək ղevət da çəskyl turunxs. „Peslıslım,—viştəşən podlipovçı,—vədəoz-nı gərnətə; oż, şorən, a vürəs şo nəm avi. Gəran,— kəzədətas, livo zer, a to zar; vədəs çorząs, setçə zer, slaka, lımt... Pondylim i şusə vižcişlən da şo oz ləşav: toko ləşətçəs-nı vonъ,—dumъs keran: „nan arkmə“,—drug zer, ojtəv, lımt, kəzədətas... Gorzan, təzdişəstan da şinva sorən ьəkan jenlis vədtəm turunsə, izan sijə, sorlalıstan zırt vən, nəvna sodtan pız tor, nəto zırtan pipu kaç da i şojan...“

Təvnas ьв kuza pogodaez da purgaez, kəd-na ovlən pəras; eəkyla, lımtas kerkuezə tərtəsə əvənnəzvi, a mukədsə nəlki kerku jurləz-ziş. A tujys—dak sylən i şledəs əsəm.

Оләпъ eta җеревңаып gosudarstvennәj kreş-
şana Çuđinovskәj voloşis, Çerdynskәj ujezdış,
gov jәz, kәdна koddes әddәn una olәпъ eta
ujezdын ojlan dorъn, no ena mukәd kreş-an-
sa govzьkәş. Mukәd җerевңaeziş kreşşa, alәn
em kъeəmkә promyšlennos, priroda пылә şetә
atikә-mәdikә vuzъspъ, a ena olәпъ vižşepъ, kъz
kъeəmkә çudoәn. Ed kъz nija ez peşşә musә изав-
пъ, ed kъz-ni ez jurbitә aslanъs korri jennez-
lә, medвь vәli aslanъs ңaң—no ави ңem. Siž i
çapkisә ьвvez. To әni medož vo-ni ьвпъs vәr-
zәttег sulalә, toko podaoklә 80cьnika şetә
umәlik turun. Nәvпъ ңaң пылә ңemәп. Suam:
keralasә vәr, no kъtçә sijә kъskыпъ?— Gorod-
dәз versta şo gәgәr, ыып. Viştalam: ьекасә
vәръпъ turun da kovşas nevna yuzъspъ, da kъt-
çә? Bәra-ed ңekytçә, goroddәз ыып, a mukәd
derevңaezъn aslanъs түр: pes, turun, vәr—въд
вь аçыs vuzałә da ңekytçә. Kerasә kәnәssez,
kъjasә ңinkәmmez, gәrzasә pesorkaez da kъs-
kasә gorodә, a setçin пытәg түр eta tәvarzugъs.
Въдъs veşis moz i şetә assis tәvarsә, med ңә-
въгъпъ ңantor. Siž-zә nija lъjәпъ şәlaezәs, tarrezәs,
vәtlişәпъ ossez şәrъn, no porok ңәвпъ—vәra-
zә ңemәп. Kәt ossә i pozә vijпъ çugunnәj lo-
mәп, no nija әni soça panъt sedәпъ. Os jaj,
zvir kuçik da lъjәm tarrez vuzavпъ ңekytçә:
tәlәп da gozumәп una-una vәralәmәп sedtas

түб куим нөл. Еташан нија лөзчишиә pokoren, ңем
не керпь, въдәс нылә әткод, въдәнъсләп әсис
надеја тый ңевиң vuzavny да ңәвъяпь, а eta-
шан нијә соça kerkuış petkətan әтәрә...

Podlipovçı bura тәдәнь; нылә otsatsә ше-
пь ңекинлә, ңелки i otiгьs тунәпь нылә рапьт.
Niјa въдәппес, олисsez aslanьs derevңaьп, әта
мәдлә rodnaez, ajjez, vonnez, sojjez, kummez
da kumaez. Nyлән emәs una rodnaez мәдик
derevңaezьп, no podlipovcijs niјa oz լubitа, oz
тәдçә пыкәт, ашпьс gova да i podlipovcijsan
вошпь ңем. Niјe podlipovci siž-zә oz rađejtә
da i oz vovlišә. Mukәd derevңaezis олиssez
podlipovcijs oz լubitә esә sijәn, myla niјa viž-
шәпь aslanьs komi verujtәm berdә, myla niјa
dyses da olәпь gova. Niјe ңimtәmas koldun-
nezәп: okota loas kәrtavny kila,—kәrtalas, oko-
ta loas, medвь seeam mort kulis,—kulas.

Мыjlә-zә setәn podlipovcijs olәпь? — ju-
las lbdqis.—Podlipovçilә on bait una, niјa аш-
пьс oz тәдә, kьshaн eççә loktisә. Umәlikа тә-
дәпь toko mukәd derevensa, вът्तе eççә, kәr
esә аву vәlәm ьвьs i аву vәlәm әтик kerkuok
vazъп-ни mәdilais şelitcәm kreşsanin—zvirkыj-
is. Sylә okota loem ovny әtnaslә aslas şemja-
kәт, ne vovliшпь suşeddezkәт. Kәr sija kulәm,
sek gәtraşәmas sylәn kъk zon da stroitәmas
esә kъk_kerku, neльs munem mәdik derevңaә

жәніксаже. Етаз жәз sodis kuimdas mortаz і оләп кват kerkuokъп. Озък пъен juralis дөревнаиш pәrişzъk mort, ңекъеәм naçalstvo ez vižәtль пъ дыпә. Niјa vezәrtlisә siž: em къ-еәмкәjen, а къеәм? Aşпъs ez тәдә. Toko ajezeňs viшtalәm şәrti praznujtlisә praznikkez da jurbitlisә oвороникаез вълә. Mu olәm jylis тәdisә toko әтикә: sija şetә ңан да съ ръекә җевәпъ kуләмимезәс. Kazalasә, къзи sondiňs ju-гыла sontә, dak dumajtәпъ: eta—jen, jurbitәпъ съ вълә; къзи ojnas jugjalә tәlis,—siž-zәjen; zer, lым, çarәtәм—въдәсjen. Tәdisә niјa, em-рә gorod Çerdып. Tәdisә siјәn, тъла setçin vәvlisә, a Çerdып sajas—ретът. Gorodып аз-зылисә una ңeәtkod oғirәs, no ңекъз ez vermә vezәrtль, къеәм ena oғir; niјa bura polissә eta jәziş, ez veritlә пылә, a setçin vetlъvлиsә toko siјәn, мәдвъ тъј kolә vuzъшль да ңәвъяпъ соjnъ.

No-to, kъşanкә пъ дыпә ӡар keris naçalstvo, дөревналә şetisә nим „Podlipovci“, въ-дәnlә teçisә vottez, pondisә әтикән вошпъ гек-рутә, loktis пъ дыпә pop, pravoslavnәj vera ӗәktis primitль. Нем ez vezәrtә podlipovci, ңe-kinәs ez kъvzә, мәdisә ръ8sъпъ да ez lъstә; loktis stanovәj pristav, rammәtis въдәппъsә; podlipovci miritçisә, povzisә, kerisә въдәs, тъј пылїş korisә. Mымда пыләjen jylis baitis

pop, niya nəm ez vermə vezər'ı. Kət popıs
nyıla şetis jen, sijə niya çapkısa ıavıç uvtə. Kış-
kylisə jensə toko sek, kər loktas pop. Aşınış
ryrtıcısa, i poləmiş çeladısa por dişa ryrtıv. Oz-
şıkkı veniqajtıcısa asmoznanıs, a əni vətlənə pop
dına, vajətlənə kuləmmezəs... Nəm-vəz ez kerə
niya, da povzətlis popıs stanovəjən, tədənəy-
ni podlipovçı stanovəjsə, kyz sija ramıtsə niya,
tədənəy, kyz ətrıg eygən kulisə kvaç mort da
sə ponda ramıtsə niya, açıs oz təd, myj ponda
ramıtsə ne toko tizykkəsə, no i inqəəsə, a kər
aşzis vərşis zewəm pokonnikəs, sek dərevnəi
posadə nuətas medpəriş kuim starikəs, səvə-
rıv gorodə. Eta kadşan podlipovçı ez-ni aşzylə
assınış starikkezsə.

Podlipovçı aslanıs gov kuza pır vəlisə dol-
gın; nyşanı korisə podaşez, a şəmsə nyıla sed-
tınə ղekəş. I etaz vois-vəz kajənə pələimka-
ez, dolggez şo sodənə da sodənə.

Oz-li mylli niya kuzə izavnə? Podlipoveç,
kəda çuzis da vədmis vərrez sərşa Podlipov-
çıı, kədylən eməş-ni çeladdeż, kuzə kernə
sijə, myjə velətisə aj-mamnıs: kuzə sija kerku
eupnə, no eəktə sijə gorodın kernə kerkusə,—
sija tenət siş keras, ղelki te kuvnəz sə vılyı
vakşan-şeralan da vər vasətan gortas. Mıjan-
nə siş? Da sijən, myla sija te ponda kerkusə
keris aslas myvkədən, medvə vəli toko sonıt

da zerbs ez şur. Pożo vezərtńy, sýlę oz kov jugtęs ne gazbıs. A tiję rađejtał, medbę kerku veli ьzъt, vъlyп, jugt da sonъt, tъrnis-vъ dъr, no etaz kernь podlipoveç oz kuz. Eäktä sijë gor teçńy, sija těpъt lakan asmoznas. Gortas gorrez teçä siž, kъz vištalis ajbs. „Noko, te majęg jur, kotärt-ko... Ażżan-kę iz, dak vъgыlt“. Zonbs mъrşemən iz vajas. Sorokiş gu-mъstasə va, pizətasə, kipjatokən kətasə għina... „Vərə-ät kieztä, mavt!“—gorətbsla uzaġtənqis ajbs Kъk nedel bərti gor tujč-ni vončńy, a vo bərti kişsis, wəra kolę viļiš tiľşńy-teçńy... A şornit-zə nylę, kъz kolę burzъka gorrezsə teçńy, nija kutċasə da teçasə siž, kъz oz teç bur maſter... Peremъn em ətik gortecis, kəda teçə dontəma, a teçə bura, jona, sylən ryt gorbs sonъt i ղekk̄er oz kołmət. Eta gortecisbs Podlipovčiſis, a sijë gortas lbdhańy kuləmən, neto-pə ossez şojisə.

Podlipovčiſes nəmən oz tuj viñińy: ni ja vezərtińy jeea, veləttəməs, no kin ni jə velətas da mədərə kezətas, kin ni jə vezərtətas? „Uz kūla-ni me, a to kъş-ni setən-ka!“ Ena kъvveziſ bura pożə vezərtńy, kъz nylę īubo d̄erev-ņańy, a ьlynpžyk, kin tədə, myj setçin kerşə. „Munpъ Podlipovčiſis? Da kъtčə munam? Von, munis ətik Kawč Miňuk, kolis tom iñəs, çela-dən da ənəz... avi... Mun-ko setçin-ka, dak tu-

tu!..Munis Teres Vjatka kylçekə vər kylətny
da-i vəjəm, viştasən. Kərkə Gajva Misqa mu-
nis da-i sija ez lok...“Bədəs eta povzətis Pod-
lipovçisə, sijən niya zelətçisə derevnaokas da-i
nır tycçavtəg olən, kyz nylə ovşə: olən-zə
taj məssez da vəvvəz—vədmən-zə-taj kyzkə
kızəz...

Gavril Gavriloviç Piñin, podlipovçi moz
Piñin, mortbs ez vəv ləg, bur tycvəda, bura
rađejtlis iz. Sija ətnas podlipovçi kolasıñ ve-
zərtis: kyz-rə nəm ne kerń, ovn̄ oz tuj; sija
pessis ažzyń asl̄s iz, vuzavn̄ kerəm torrez,
a medbura—otsısn̄ aslas podlipovçılə.

Ožzık Piñun ryr Ibjlis tarrezəs da vuzalis
gorodə, nañ sylən vəli; no ətryr kyzkə, vəra-
likə, pisalsə uşkətis vaə, açs kynmalis da kık
teliş got vylən bokkesə pəzis. Eta kadşan vü-
ra sija govmis, nełki pipi kaç pondis şojń
şemjanas, a vəvsə da məssə vot nəmən lois
verdn̄. Veşkaləm vərən Piñun əktis derevnaış
kənəssez, ninkəmmez, pesorkaez i sogalissez
ponda munis vuşań posadə da gorodə. Pi-
lunlən gorodın sulalan kerkuiş kəzain vəli təd-
sa, kəda-ryr ažzyvlis asl̄s nəbişsezəs. Sija
i ožzık berşəsə vajavlis, a əni podlipovciəs
ryr pondis eəktyń izavn̄, peşşyń, zaprtyń
unazık berşə vuzavn̄. Asl̄s sylə avı i vəv-

ləm vətlyńь şo versta sajə: sija zyn şəmsə şətavlis kressanalə, lıbo nəvblis piş, a məd zynsə boşlis aslıs, da nəvblis şojan torrez. Kyzı gorodis nəm ez nəvly, to munis kristarađi korńy, a səvərən podlipovçikət jukaşis. Aslas podlipovçılə Piłun toko myjən vermis sijən i otsalis. Vəvli, kər viştalas podlipovçılə: „Mý pukalat, uzałə; me ponda uzauny!“ — i podlipovçı Piłunkət uzałənń. Kyzı Piłun avi — podlipovçı kujlənń. Viştalas Podlipovçılə: „Vişətə, turun kolə ьеkənń,“ — zdorovəjjez tınpənń ьеkişń, a kyz oz viştav, dak podlipovçı oz mu-nə, niya oz kazalə.

Bvd podlipoveç radejtis Piłunəs, bvd sylis koris sovettez da eəktis leçitń. Piłun sogalış-şezəs leçitlis turunnezən, kət açıs turunneziş nəm ez vezərt. Turunnezən leçitləm jılış dumaez juras pýrisə siž, kər gorodis ażzylis turunnezən kressanınəs, Piłun ez vezərtlə, myjlə eta 'kressanın' vuzalə turunnesə. „Eta-nə myj? — Piłun jualis kressanınlış. — „Eta — zella.“ Kəv „zella“ Pilunla vəli ne tədmalana, sija dumajtis — myjkə-pə basək. „A kyz-nə etə ke-rənń? — jualə kressanınlış. „Da, siž, kyz kutcişas sogət, to ju turunse, kəda tınpə sija sogətiş. Setən eməş vədkodəs: pondas tenə treşitń likoinanka, kynəmt vishń, dak veşkətçə etən“ — „Mýj-te, çomorəs, zavyj? A kytən niya

вьдмəпъ?“— „Vərъn da nurrezън“...Vot Piłun gozumnas vəriş da nuriş vuzzeznas ղekis cve-toka turunnez da leçitis podlipovciəs. „Na-zə, şoj etə turunsə, dugdan sogavпь,“—baıtə so-galişsezlə Piłun. Sogalis şojas i sylə loas ղeto koknitzъk, ղeto şeknitzъk, no şo-zə Piłunlış turunnez korisə вьdənnпь. Piłun turunnez şetal-is ves. Вьdəs podlipovci Piłunən qivujtciə, kъz sija şo kuzə da jestə вьd torsə kernъ, kət kər zedorov, siž-zə şemjałskət nełki nəm oz kerşь. Eta şərti sija ղimtisə „tədişən“, bura sija açs qivujtciş eta kъv vylə.

Kuimət ղedela-nı Piłun derevnaşis ղekytçə ez vetlъ. Вьdəs podlipovci pondisə sogavпь kaçsə da jikisə şojəmşan. Vuzavпь nəm; Piłunlən Əprəşka nyıls siž-zə pondis sogavпь, sylən Matrena iñls da Ivan zoňls nełki kuimət sutki-nı mestaiş ez çecçə. Piłun oz təd, myj kernъ, kinlə da kъz otsъvпь,—turunnez oz des-vujtə; kolə-wъ pizok ղəvпь dā muppъ polə: drug kъz syləg вьdənnпь kulasə. To i sylən вьrşis pizls, pondis kətnъ jiki sorən kaç i sylən şələmtəs pondis gudraşпь. Bur esə sija—nevna sylən em kartovkils, da məsəls ղevnaən vajə jəv: as pondas sedtə, a kъz tukədlə ղev-na şetan,—aslıt oz koł, „To beda,—dumajtə Piłun. Myj əni kernъ, nəm oz təd.—Mun me,— вьdəs kulasə, nełki Əprəşkals da i Szsojkoys...“

Matrenъs, iñs Piñunlәn, vәli seeem-zә, kъeemәş vәlisә bbdәs podlipovskәj iñkaez, eeka sogavlisә, no vәli mukәddezsha krepytzk: cozazъk veškalә. Matrenalәn mәs ciłkәtәmsha nekъeem uz ez vәv. Sija pъr uzis da nađejtçis zәníkъs vylә. Piñun sъ vylә vižәtlis kъz kъeem-kә kolana tor vylә; eeka nuətlis vәrә da gorodә, velәtis sijә uz berdә, no Matrena nәm въ oz ker, etaşañ Puñun lęgaşas da vartlъvlis iñsә myjәn sedas, kъz vәvәs.

Bbdәs nylen çeladъs—Әprәška 19 voşa, Ivan 16 voşa, Paska 14 voşa, a Tunka toko kuimәz-las—bvdmisә etnapъs, kъz ajmanitәmmez. Әprәška vәli nebasәk nyvka, nostәm, kәsъnik, eeka sogaşış, nәm ez kerlъ, kъz i matъs. Ajys vartlъvlis sijә, Ivansә da Paskasә siž-zә, kъz assis iñkasә, kәr nija kerasә myj ne sъ şerti, no Piñun Әprәškasә rađejtlis nełki rodnaj iñssha burazъk.

Әprәškalәn das şizimәz vo vylъn vәli-ni kaga, no ez ov nełki popys pъrttәz, a kәr kulis, sijә guşen zevisә veras. Eni ajys tәdis: Әprәškalәn coza bera loas kaga, siž-zә tәdis—kaga loas Sъsojkocşan...

Sъsojko olә Piñunkәt ordçәn, a kerkueznъs nełki jәrәn avu jansәtәmaş. Sъsojko derevna-ын vәli medgov, siž-zә soça vәli zdorov. Ajys vetlъvlis ossez vijlyńc чugunnaj lomәni, Sъsoj-

көсө boşlyvlis şeras, no ossez vəlisə jeeə, una-una-nı vonas vijas kuim os. Os jaşə şojsə, a kuçiksə dontəmika vuzavlisə posadə. Sek, ajys dyrni, tujis ovny, no çulalis-nı kuim vo, kyz ajsə letis os, a Səsojkoliş, kət i vijis sija etə ossə, bura gyzjalis pełponsə. Səsojko ədva gortas loktis da viştalis Piłunlə ajys beda jyliş. Ətlən ajyskət kəskisə posadə i ossə. Pop kuləm-sə ez pondə ətprevajtnı, a koris stanovəjəs. Stanovəj Səsojko da Piłun berdə pondis lakaşny, vytte-pə ajsə ne os vijis, a niya kykən, ossə vajisə sijən, med tujis ыләтçynı. Stanovəjıslə okota vəli aslys voşny ossə—i voştis, a səvərtyń vəliş popsa eəktis ətprevajtnı. Eta kadşań Səsojko olə gova; ossez vijlyń vərə ez vetly: ыjlyń tarrezəs porokъs avı, vuzavny kənəssez nekylçə. Səsojko kuzis toko җinkəmmez kyzń. Pondis Səsojko otsaşny Piłunlə, ətlən əktə səkət leçitçan turunnez, nuzdaiş vetlyvlis posadə da gorodə, myj ponda Piłun sijə gəştinəçəvlis jaçokən da naçən; no sija eəka sogavlis i Piłunkət ryr ətlən vetlətnı ez vermy. Sek Piłun, myj kolə Səsojkola, vajalis gortas. Piłun da Səsojko ətamədəs pondisə rađejtnı siž, nełki vədsə lunnez ətlən çulətlisə, veş ovən pəlaťın vıglaşlısə. Kyzı Piłun sogalıs, a Səsojko vəli zdorov, dak pondas i sija sogavny,— neto-kə pondas sogauń Səsojko, sek vişə i

БИБЛИОТЕКА

№ 4831

Pilun. A kər Səsojko vəli zdorov, sek vədsə nədələn Pilun ordyn da uzlis Əprəşkakət pəlatınp.

Gortas Səsojkolə ovnъ vəli nedolət, neokota; lun i oj dugdъvtəg gorzisə uçətik Petruska vonbs da Paska sojokbs. Paska vəli mədəzlas, a Petruska əoləzlas. Nija kəpmisə, ryr olisə-əygən. Ena uçətik çeladokkes, kədna e8ə ez ku-zə baitnъ, ne e8 vermə vetlətnъ, ryr vəglaşisə da pukalisə zozyn paştəg. Ne Səsojko, ne matməs, kəda sog uvjas vəvməmən rjavzis gor vylən, çelad vylə ətptyr ez vişətlə. Kytçə Səsojko niyə pukşətas, setən i pukalənъ, setən i vəkkən əslaşənъ. A kyz Səsojko pukşətas pəlatə, dak niyə şo-ni kovşə verdnъ kukuskaezən. Si-ja nełki natodil niyə pukşətlis kəzət zoz vylə, medvə kənmalisə da cozaşyk kulisə, sija natodil ez şetlъ nylə şojnъ, med kulisə əygən, no çelad ez kulə, a luniş-lunə gorzisə burazyk. Səsojko ləgaşlas, severnitnъ tıjənkə, no vəra oz-zə lış, załəş loasə çeladıbs, da i polə tıjis-kə... Pilun załejtlis çeladısə, vədrayış nylə tıj-kə-da vajas. Kyz sija pýras kerkuə, çelad pondasə gorzynp, kiokeznanp əvtın ətmədərə. Kər Səsojko vəli zdorov, vədsə nədələn ez vişətlə gortas, a porş moz zırtçis Pilun gəgər; aslas von, soj da mam jılış eta kadə ez dumajt nəm; sija vəli rad, tıla oz kыv çelad gorzəm 8ısa da sogətəş matməslis ojzəmsə.

Әтрыг Piļun Sъsojko kerkue pъrtis pes. Çap-kis gorəm ožas zozas da vižətəstis goras. Set-çin paštəg kujlənъ zonkaabs pъvkaokъskət.

— Эј, tijə, lesak pijannez! Petə-tele!.. Paſita-ed...—Povzətlis Piļun.

Gorsan ež kъv 8ъ ne vərətçəm.

Piļun kъskis zonkasə kokəttəs. Zonkaok vəli kuləm.

— Vot-ed!—gorətis Piļun da pondis zonkaoksə boklış-boklə bergətلىپь.—Kuləm.

— Kin?—juasə Sъsojko.

— Zonkaokъs.

— No i ladno... A pъvkaabs?—jualis Sъsojko, açıs tъççis pəlat doras jursə.

Piļun kokəttəs kъskis j pъvkasə. Sija siz-zə vəli kuləm. Sulga jur boksə potkətəm; çuzəmbs ez təççə: bədəs vəli ləkşəm virən da pəim sorən koşməm.

— Sъsojko, pəzzan-zə!..

— Mъj?... Raz kuləm?..

— On-ja tъjjja te ažzy? Vižət, vijəm!..

— Zavyj?

Piļun zonkasə da pъvkasə puktis labicas da dyr nъ vylə vižətis norən.

— Kъvzъ, Sъsojko, te pъvkasə vijin?

— A tъla te suam, me?

— Pravo, te?

— Мыј те, Piļun, вәвмин!.. Мыј те ос-ja
тыјja тенът, әк те!..

Sъsojko сеšşa ez pondь baitпь, jursə kat̄is
pašokə da pondis užпь.

Piļun až̄is kъzovəj sartas da tъvkərtən çä-
ça verdə sedtis bi. Pondis поззачпь gor ръе-
sə. Setçin kujlis ьзыт iz, kəda uşəm gor ново-
şis. Әni Piļun vezərtis, ne Sъsojko vijis пъ-
касə, a eta izъs uşəm sъ vylə.

Toko kъz-inə izъs uşəm пъкаш vylə, a
zonkaš vylə avi?

— Vižət-zə-ka, къеəm izъs!.. gorətçis da
тыççis Piļun izsə Sъsojkolə. Sъsojko vižətis
da dívujtçəmşanəs paškətis əmsə, a viştavпь ez
verinъ ңем.

Piļun lontis gorsə. Kerkuas lois jugyłzьk.

Bəra Piļun loktis çeļadъs дынə. Çeļadъs lo-
isə zaļəş.

— Oj-joj!.. Jur çaskasə тыј kerəm... Çela-
dokkez, çeladokkez!.. Dыr-въ оунъ tijanlə, da
тыј оунът?.. То, i kulisə, Sъsojko, çeļadъt! .

— Kulisə. Әni me te дынə тұна.

— A тайт?

— I sija kulas.

Eta kadə gor vуlyп pondis ojzyп staruka
da шыжкə вовгыпь пыр uvtas, no sъ vylə ne
Sъsojkoys ne Piļunys ez i vižətə.

Piļun pondis baitпь, тыј kernъ çeļadъskət.

Зевпъ-въ veras, da kъlas-ed popъs, sek веда,
тунпъ съ дыгә,—denga pondas kornъ.

— No-da тыла-зә çelađsә pop дынә нүет-
пъ? Зевпъ-въ veras, а то есә, denga vaj — lә-
galis Piļun.

— Te en kъskъ,—viſtalis Sъsojko.

— То къз! А къз loktasә—vurzъk loas?
Къз не къз, а uz kъska.

Posadә Piļun loktis ojnas. Tәdsa kressa-
nин ordын užis da асьнас munis pop дынә.
Bъdennыs tәdәпъ: posadşa viçkuezъn sluzъt-
пъ toko krešenqaez da praznikkez kadә.

Sиž-зә i әni: viçku vәli pәdana, a tujъs съ
дынә ղelki тъrәma, oz tәdçъ mortlәn әti şled.
Pop pervo ez mәd зевпъ çelađsә. Piļun съ
дынә vovlis unaiş-ңi; әni loktis vitatiş-ңi. Pop
lois gorzәm vi: sъlәn petisә şinvaez.

Sija pondis paſtavnъ umәlik dәmasa riza.

— Vot тыj, Pilun, loktin te me дынә vi-
tati-pыг-ңi, шо ղem en vaj. Vižәt kokkezlam,
me-ed ղinkәma-ңi!..

Pop vәli ղinkәmmezen. Piļun dijujtçыпъ ez
pondы; sъlәn şmekъs pondis petпъ.

— Tenat şmekъt petә, а me gorzәm vi-
kvaṭat vo-ңi, къз estәn ola, а ղem есә asъlt
eg sodtъ. Korsi, med mәdәrә iñdisә, dak vъ-
govor polučiti.

Pilun uməla vezərtis.

— Etaş me nerədşali-ni tijanköt ovnъ. Kъz ne kъz, a muna tijan dъniş.

— A, te mun, mun! —viştalis Pilun.

— I muna.

— A te əni-zə mun.

— Oz lezə. Da i myj tolkъs, kъzi me muna! bstasə mədikəs me tujə, a sek tijanla-zə loas uməlzək.

— To-ed! Dak te on i mun?

— Oz lezə.

Pop kitəstis ponomarsə da ьstis sijə Pilunköt viçkuas.

— Noko, Pilun oş grovtə!

— A myjlə?

— Oşlıtəg oz tuj.

— A te kъzkə oşlıtəg զев, a to myss şin-nezanıys pýras.

— Oş, myşa, oş! Tenbt-ed vaitənъ, oz tuj siş. Kin tədə, myj te setən vajin.

Pilunla lois əvidno.

— Ak te, oboronika, vişəta me te vylə-da!
Viştalisə Səsojkolən çələdəs!

— Əni-zə vajəta stanovəjəs!

Pilun povzəstis da çerən oştis ətik pəv.

— Te mədsə oş.

Ponomar bostis ətik vevitət. Zonkaok kujlis gaę, pəonomar sija vydəs vişətis —kuləm. Zal

сылә lois zonkaъs. Ostis мәд vevttәtsә. Ныкка-
ok kujlis күмиң. Pondis ponomar пыккасә vi-
зәтпү да къз казалис چузәмсә, povzәтән ҹар-
кишис.

— A, dak te siž mijanәs мәдан вәвәтпү!
Мыj eta etateәтмь?

Pilun povzis.

— Bațusko, ne me!..

— Bevәtçan! Viñitçъ, rozvoqnik!

— Te en ьksъ, әк, povzisә! Ossezәs vijli!

— Dak te eza әтказътçan? Эпi-zә vajeta
stanovәjәs.

Pilun suvtis piżәssez vylas.

— Bațusko, en vәt!.. Gorъn iz пыккасә пы-
ръстәm! Myj okota bos... toko en vәt...

— Vištaş, къз vәli!

Pilun viştalis вьdәs, къз vәli. Ponomar ve-
ritis i ez verit, Sija eza pondis vižәtпү пыкка-
ьslis چузәмсә: къзи izәn gorşaң пыгъстәm i къз
kinkә mәdik vijem. Sija ez vermy вьeәmik tәd-
пү: viştavny etә Pilunьslә, neto вь-ni ne çetпү?

— Me og verit tenyt, muna stanovәj dъnә!

— Bațusko, en vәt. Me-taj viştali-ni... ne
me... Zvir-ja тыйja me? Sъsojkoъs sogalә, sta-
rukaъs siž-zә... A ena goras drъkňitisә... Me
siž-i kazali jurlışis izsә-ka.

— Okav kressә!...

Pilun okalis.

— Pravdajtçь, myj ne te vijin.

— Эк, te! Me-ed i Sъsojkoьslis juaši, a sija pondis gorzьpь, zaļes lois e çelaqьs. A te suan „Vijin, vijin!..“ Эк, te!.. Me-ed toko kъk-jamьs oses viji...

Ponomar ez tад myj kernь. Etaeem deloe-zе sija velalis-ni!

Pilun вәra uşkәtçis ponomar kokkezә.

— En vәt, baťusko!

Kъk ças вәrti Pilun kъskis Podlipovcя popovskej doqqыn aslas da popys vәlәn kъk mortes: popse da ponomarsә.

Pilun ordыn užem вәrgyn pop da ponomar muni-sә posadә. Pilun munis пь şerъn drәvnі doqen. Doq вәrgyn şurrezәt gezokәn kәrtalәmәn munis Pilunnezlәn mәsbs.

Kъeem vәli kurъt Pilunlә nuәtnь medvәrja mәssә posadas, a mi j keran? Stanovәjlis polәm kuza kovsis nuәtnь. „Kъzi kulas Pantilejьs, aslъm bosta sъlis mәssә, a kъz oz kuv, guşala mәdik derevnais“, —duma jtis Pilun.

Kәr Pilun mәssә pondis kәrtavnь dod ver-dә, Matrena sәtis zәnqikьslә juras pesen, ponomarsә kъz toko kuzis, siş i vidis. Da podi i vijis-vь Pilinsә mәsbs ponda, da prokьs ez suz: Pilunys ponomarьskәt teçisә sъlә gorbas sъmda, nәlki әdva pъris aslas kerkuokә. Mat-

rena aslas olańı medbura rađejtlis məssə: Sıle məssəs ńełki aslas çeladşa veli donazъk. çeladъs nein ez şetlə, a məssəs vajlis jəv, pitajtlis vədəs şemjasə da i gozumnas şojńı ez kor, açıs as pondas şojansə kossis vərşis; toko təvnas Matrena vəd asıv sıle çapkavlisi turun. Kız əni sija məstəg pondas ovńı?

Pılun posadə loktis rıtnas. Gorzıńı pondis Pılun, kız sılış məssə jərtisə jəz karta pıekə. Ojnas məssə mədis guşavın da gid ıvəsəs vəli igana. Aşınas kuləmməssə ətprevajtisə, a Pılun viçku storozkət mogiñikyn ədva vermisə garjıńı uçətik jamkaok, kılıçə sujyastisə grovbesə da tırtisə lım sora munas. Eta vəgyp Pılun munis ponomar dınpə kornı məs pondadenga. Ponomar ləgaşbstis da şetis dasvit kopejka şerebroən. Pıluni eta dengalə veli rad, ńełki kokkezas jurbitis.

Ponomar ordiş petəm vəgyp Pılun munis ne gortas, a gorodə.

Gorod kuza sija satlaśis kık ńedel. Olis korəmən. Pıras kerkue, koras kristarađi, sıle şetasə: to nañ kusək, to grosok. Nañ kusək-kez Pılunlən əksisə una; denga munis askurə. Mədis rıpnokas ńəvın da korisə ńełki əktımsa sat. Ażżylis sija assinäs posadskəj ponomsə, kəda viştalis, vıtte məssə sılış gəşneç

tujo şetəmaş naçalstvo. Tədimaləm vərgy, kytən məsəs, Piłun kık oj vetlətis kəzainis vorotaez gəgər, no niya vəlisə pədanaəs; rýris zaplod vevdərəttaş da i setçiniş məssə ez azzə, a keralis çerən kık porş, çapkis nijə zaplod vevdərət da kəskis vərə, şujis setçin ləm ryeke.

Piłun ləşətçis munip gortas, a kavaçok dəniş kazalis una muzkkezəs: zırjannezəs, vołakkezəs, komiezəs da Arxangełskəj i Vologodskəj gubernəeziş kreşşanaəs. Piłunlə okota vəli tədnə, tıj niya setən kerəp—jualis ətik muzkliş:

- Myj-nə tijə keratə?
- Nem ogə,— rapt gorətçis ətik kreşşanın.
- Te, kytis?—jualə Piłunlış mədik kreşşanın.
- Me, Podlipovçisi. A Tijə-ka?
- A mijə burlaçıń.
- Zavy! A myjlə?
- Viştalən, bur; bogatelstvo, baitən...

Piłun pondis dumajnə. Sija vəd təv eta kavak dəniş azzəvlis muzkkezsə, vəd təv kylis,—munən burlaçıń, bogatelstvo, baitən, burlaçitanis şetə. Ozzyk Piłun ez veritlə muzkkezlə, kədna baitisə bogatelstvo jılış da i ez juaşlı, tıj setəm burlaçestvo. Əni olapıs sylə lois rapt, muzkkezsə sijə əzjətisə. „Ne burzık-ja burlaçıń?—juasis assis Piłun.—

А Съсојкоъс?.. А Әпрәшкәъс? Но, нијо, йесак, булачитаннаш!..“ Әпрәшкәъс Pişunlə тъççaşis donazъk burlaçitəmşşä... „Мунъ setçin, а кътчә?... Но і мuna,—да һу-һу...“—dumajtis Pişun, no къз не къз, a viļiš şibətçis burlakkez дънә.

- А тије къпьшән?
- Есә не въдәппьт.

Nija vәlisә kuim das gәgәr mort.

- А ыльп-зә?
- ыльп.
- А тиј kernь?
- Ujнъ
- To-ed! А çoza-ni munat?
- Coza.

Pişun munis burlakkez дъніш da iñdәtçis Podlipovçiә. Tuj kuza sija dumajtis: „Мунъ-ли ңе-ли burlaçitnъ? Burlaçitnъ, вайтәп, ңаң-рә una. A derevнаas тиј? Әтик sogalә, mәdik kулә, a kuimәtәs kolә kъskынъ зевпъ. Әк!.. Нерадшали-ни eta olanәn!.. Тыrmas!. Muna burlaçitnъ, muna!.. Podlipovçi şәlәmәs-ни ңерадшәтисә, аş kulәпъ, тенпьт не otsavпъ.

Әпрәшкәъс da Sъсојкоъс toko veşkalasә, вошта niјe şәram..., „Pişunlә тъççaşis: eta дүтәшs bur, sija ызыт әмәп şerəmççis da җоръта suis: къз не къз типпъ burlaçitnъ, вошпъ şeras Әпрәшкәъс да Sъсојкоъс, a açs ez tәd, тиј seeәтмъs,

къеəм сija из, veritis,, bogatelstvolə“ da rade-jalə vyd pȳriş una şojuń paa...” Muna-zə me, muna! Uz og-ni nekin ožə tıskırtçə, og şet məssə. Myj me məstəg? Von kəska kək porş da myj seş,—avu lovjaəş. Da i stanovəjlis əni og pov...“ Dumajtikə, výtə sija pondas bur-laçitń, Piłun as výlas kylis kyeəmtkə koknə-təm, mezməm, gazətçəm da i ənemis, nekinis výtə ez pov.

Derevnaə loktəm vərgyn Piłun veşkyla munis Səsojko ordə. Gortas lokń polis. Kerkuyın vəli remət da kəzət, ez kəv sə ne təv... Piłunlən şələməs jokkər munis.

— Ali kulisə?—gorətçis Piłun.

Ranxt Piłunlə nekin ez səaş. Okota lois tədnı, myj seeəməs. Kajń-vy pəlaşas, da polis. Pervujiş Piłun polis pokonənikis. No şo-zə gor výlas kajis. Setçin kujlis Səsojkolən taməs. Vişətis pəlaşas,—nekin avi. Koknitzk lois Piłunlə.

— Səsojko əni miyanyp... Mamys naṭte-ed kulis,—radən moz gorətçis Piłun.

Pondis vərətnı starukasə: sija kəzət, oz lolav, çuzəməs zəlonəj kod gərd, şinnez oştəəş da siş ləgən vişətən... Piłun starukais povzis, çeççəvtis gəveçəs, şəvzis gor výlas da çepəs-sis ətərə...

— Esə şojas, şterva—vobgə Piłun nyr uvtas.

Aslas kerkue Piļun pýris rada. Kyz toko pýris, Matrena sy vylə rjakəstis:

— Mýj, te ǵavv!.. Bvdəppyməs eýgjən mədan vijn?.. Əprəşkaś von kulis-ni!..

Piļunlə kyz kinkə əvikən klongis jur kuzas, əmsə oštis da dýsa vižətis gor vylas, kytən ləgən pukalis Səsojko, açys keldətəm, çujməm, bura ənostəmməm... İnxs so zevgis...

— Esə-ed gəzəm, ǵavv te!.. Mukədys kulən, a syłə şmert avı.

Piļunlə şələm vylas lois əddən şəkət. Sətis inxsıda da çepəşsis gor vylas. Əprəşka kujlis pəlaṭas. Sija vəli seeəm-zə, kyeəm vəli kık nedəl ozyń, toko ez lolav. Piļun ez verit, vyste sija kulis; pondis tojlavny, a sija trek ez kerş... Piļun pondis gorzyn, çepəşsis ətərə, uşkətçis gidjə da dyr setən gorzis... Gidjyn vəglaşisə Paska da Ivan.

— Kula-li me? — juasə assis Piļun. — Muna estis! Muna! — ćirzyn, pondis sija da petis gidşis.

Piļun mədis gənitiń, da zal lois Səsojkoś, da myj kerny Əprəşkaśkət? Kyskyn sijə, vera kolə pop dypə tuppı...

Piļun pýris aslas kerkue. Matrena gerjalis gor vylın, a Səsojko ənostəm çuzəmən əzzalıs Əprəşkasə. Sija ez gorzı, a, tıdalə, vura maitis təzdişəməs. Bura sija լubitlis Əprəşkasə,

ръг съкет мәдис әтлаң оупь; то, кулисә چеладъс, кулис і матъс. Мъла-зә кулис Әпрәшқаъс? Әк да ләг вәли Съсојко, әни сија ваќкишис пон вуље, кәдыш түрдәлісә ријаннесә, сија готов вәлиjen тәдә, түј керпь, инд Әпрәшқаъс вәли лоя, сија кулис-въ, да ez тәд, къз кунпь...

Пијун сиž-зә майтçис, къз і Съсојкоес. Сија руқшиш рәлаңас Съсојкоыскәт ordçөн, дыр виžетис Әпрәшқаъс вуље даңк әстис:

— Әпрәшқа!..

Әпрәшқа ez вәрәтсъ. Пијун pondis gorзыпь, і Съсојко лебтишис gorзыпь.

Дыр gorzis Piјun da ez verмь шинвас бергәтпь тәздішәмсә. Сија вәра petis әтәрә, руқшиш posәзә, да pondis dumajtпь... Pervo, nem ez verмь dumajtпь: шо siје Әпрәшқаъс мүчitis. Съвәгып шиннас ez pondь аззыпь assis gortsә, derevнасә. Çетçәvtis, къз вәвишем, да аслыс viшалис: „Къеам me seteам овороңика? Мый шептм оупь-ка? Muna, ръssa Podlipovçisis, шәвза me виðәппиңлә... А Әпрәшқаъстег къеам-ни зә olan?“

Сија рърис kerкуас.

— Съсојко, munam estis! Munam burlaçitпь!

— Og mun.

Съсојко Әпрәшқаъс күлем вуље ez-на verit. „А къзи сија toko siž...“ — dumajtis сија.

— Эк, vezәрттәм te jur! Munam! Burlaçit-

пъ—bur, bogatstvo azzam, a naçs—o-o!
Povzan!..

Sъsojko ez m d munp . Pi un pondis somussajtn , a sija toko vidcis.

— No-izagav, ku pijan! Me  tnam muna,  ela ds  s aram vo ta.

A ynas Pi un Sъsojkok t, Ivank t da Pas-kak t kut sis  kern  grob. Kuim t lun kez  sija grob  vodt tis  Sъsojkoli  mams  da  pr r skas ; pa k ms  ko lis  sij , k da n kulis . K knann s v ly n v lis  um lik pa okkez da  ink m mez. Sъsojko  pre skab s kiez  sujis assis kepi sez, moros v las puktis na n jarus k. Eta lun -z  Pi un i n sk t, Sъsojkok t da  ela- sk t grobs  puktis  Pi un dr vni dod d  i munis  posad . Grob v li vevd r sa as vett t m r vv ze n i k rtal m gez n. S  v ly n pu-kalis  Pi un da Sъsojko. Sъsojko dr vni dod d n, k t c  v li dod dal m s l n-z  v v s, munis  Matrena, Ivan, Pasko da Tu ka.

Tuj ku za Pi un Sъsojko s  zj tis munp  burla itn . Sъsojko vidcis, a so-z  vez rtis, sto  derev a as ovn  s l   s ek t, g zt m da i  setis k v, munp , k t n na n una. Toko k z-z   pr r skab st g?

—  ni on-n i  ec c t. Zal, a  em kern ,— s ek ta lolal m n baitis Pi un.

Viçkuyn pop da ponomar pondətçisə-nı ət pevajtnı. Ponomarbs sulalis popbs dıpınp, vılas kədylən vəli vaz uməlik riza. Pop kiñ vəli kadilo. Viçkuyn sotçis ətik lampada da kæk masıç. Grob vəli oşta. Piñun da Səsojko sulalisə grob dıpınp, vižətisə Əprəşka vılä. Nija ez jurbitə, a dumajtisə: zał Əprəşkaabs, şəkət nılä, tıla sijə şujiystasə miə, a küz sijə sta-rukabs şojas?

— Kolis-vb mədik grob! — Gorətçis Səsojko.

— Şor-nı.

— Piñun mogilnikas grob pəvvəzsə zelətis gezokən, garjis jamasə ənevna rıdənpızıka da artilən lezisə grobsə jamaas.

— Piñun, vaj eşa vižətəsta!

— No pərççavnpıtə og-nı pondı.

— Açım kərtala.

Piñun tojystis Səsojkosə da pondis lezńı misə grob vılas, jamaas. Tırtisə jamasə miən da lıtmən. Piñun Səsojkokət lıknitisiç cer-reznıssə mogila grivka vılä.

— No, Əprəşka!.. En bedujtçə, tenə umə-la vižəməs pondı...

Piñunlən çəlaqbs munisə viçku ograda sa-jə, mammıbs dıpə. Matrena mogilnikə ez kaj. Sija nor şınnvaən gorzis viçku dıpınp.

Piñun Səsojkokət mogilnikınp sulalisə ças zınp gəgər. Unażık kadsə nija 8ı ez şetə əta-

мәдпьыслә, токо виզәтисә چеррез вүлә; заleş пъ-
лә چеррэңьс, а къз ковшасә Әпрәшкабыслә. Сыкәт
колам руқтьы...

— Ed olis Әпрәшкабыс, а әни то кытән...—
горзәмән baitis Piļun.

— Кәт-въ ez şoj sijә starukaбыs. Мыла-нә
шујьстим тиас?—baitis Sъsojko.

— Мыла?.. Мыј сыкәт, куләтъскәт?

— А мијә воштам șәрапыт!

— Noko вош! Әни пижави-ңи

— Вәвәтçан?!..

— Popъs-taj baitә! Lebzisә-pә.

— б-ъ-ъ, лесак!.. Mijә-ed җевит, нә рөръс!

— No — къз-рә garjat,—toko вүг-вүг i ави!..

Drug Sъsojkolә kыlis mu ръекын mort въ;
sija uskәtçis kotәртнъ. Kotәrtikә ҹузјис търо-
кә da леңтис, usis lъm ръекас.

— То къзи!—vakşә-шералә Piļun.

— Къвзъ-зә!.. Zeksә, оj!..—Çirәstis Sъ-
sojko.

— Piļunlәn լiçalis gajkaбыs.

— Kin zeksә?—çirәstis sija.

Piļun' kыlis mogila ръекиš stukәтәм da jor-
кәтәм съез... Vъvтърәттәs munis moroz, sija
ez verмъ vәrzынь мestaşis... Mogila ръекын
вәра kыlis ңузъла gorzәм kod въ. Ръssis i Pi-
ļun. Vorota дынә suvtis da çirәstis:

— Sъsojko, beda-ed!..

— Sъsojko ю kujlis lъm pъekas, ez lъs.
nелki jursә lebъny vonlaп... Sъlә kylis eзә въ.
Piļun ez-zә mun Sъsojkoys dъnә. Povzәm uв-
ja nevna lәшәтçystis sija, rizъrtis kulakkezsә da
pondis ыгънъ:

— Zeksъ-zeksъ te menam! Me teny!.. bk, tel!..
Sъsojko!..

Sъsojko вәra pondis kotәrtnъ, Piļunsә vә-
tis da cirastis:

— Oj-joj, вәra-ed!.. Kylis!.. ю ruztә!..

— I әni?

— No тъjnә...

Sъsojkolә pejjas вәra kylis җik Әprәskalәn
sъbs. Piļun ez-ni kъv nәm.

— Kin-nә piksә!.. Tәlъs?—Juaşә Piļun.

— Әprәskauß!

— En-ni въ sъasль... Tәdan-ed, nәm kernъ
oz poz.

— Әprәskauß!

— Baتا avi, sija lebzis-ni... To-ed...

Къknappъslә okota vәli tәdnъ, тъj seeә-
тьs. Munпъ kъvzъnъ da polisә, niјa nелki drә-
zitissә.

— Ne Әprәskauß-ja?..—gorәtçis Piļun.

— Me baiti teny!..

— Nekә munпъ setçә?..

Sъsojko petis jөr sajas. Piļun sъ şәre.

— Lesak!.. Pravo... Ku! Munam, vižәtam

setçin-ka.—bzjətis Piłunъ Sъsojkoəs.

Sъsojko ez mun.

Piłun Sъsojkokət eta jylis vištalise Matrenalə da çelaqlə,—nija povzisə. Vištalise i kreşşanalə. Nija pervo ez veritə. Sъvərtyń kajlisə mogilnikas, kъvzişisə, no setçin nəm ez kylə i nijə-zə toko vidisə.

Piłunlən da Sъsojkolən ʃubitan torıs—Əprəşkaəs —vəli ʒevəm lovjən.

A bur-вь vəli tədnı, тыj-вь пъkət vəli sek, kər letargiaiş¹ sajmis-вь sija kadə, kər Piłun ləşətis gezsə kərtavny grossə. Me dumajta, nija pъssisə вь nəto vijisə-вь sijə.

Əprəşkaəs muə şujsətəm da mogila pъekiş ɳuksəm sъsə kyləm vərtyń, Piłunlən da Sъsojkolən gorjonys esə burazъka vədmis da vədmis. Nija vetlətisə zik kъz vəvəvəş; no kət je-ea vezərtisə, no jur vemanıs kattışis duma Əprəşka jylis, nija dumajtisə, тыj Əprəşkaəs ez kuv. Kъknannıs nija bura rađejtlisə Əprəşkasə.

So-zə, sъvərtyń Piłun da Sъsojko pondisə veritnъ, sto Əprəşka kulis-ṇi. Nylə lois kok-nitzyk. „Əprəşka kulis, vijsis. A me тыla ola?“ — dumajtisə Piłun da Sъsojko.

— Piłun, kerav menə,—gorətçis Sъsojko.

¹ Letargia — kuż sogəta on, kər mortbs zəv kъz kuləm.

— Ե-Ե!.. Te kerav.

Къкнаппъс nija dumajtisə kuləm jılış, no
myççasıs: gazləm kuvnъ, къкнаппъslə vəli oko-
ta ovnъ...

— Munam, Sъsojko! Munam,—baitis Piłun.

— Kъtçə, lesak jylə?

— Vlij menə!..

— Bogaťelstvo setçin... A myj derevnaas?..
Əprəşkaabs avı! Ək, gorjo mijan, gorjo!—Piłun
pondis gorzynъ.

Къкнаппъslən vəli ızyt gorjo. Къкнаппъslə
myççasıs eta olapъs şəkbtən, ez poz terpińy.
Olansə assınъs koknətńy vəli ղemən. Kъz əni
Əprəşkatəg eta gov olapъn pondam kadsə çu-
lətńy?—dumajtisə nija.

Munam ətləyп—gorətçis Sъsojko.—Nuət,
a Podlipovçiə—sabas!

— Munam-inə... En kolçsъ... Sъsojko!
Kulan te—sek veda tənəmt...

— Menim sija-zə...

Asyləz nija ez uzə. Kər əninişsəsə, vətən
aʒʒyılısə kurçaləm kia Əprəşkaəs i kylisə kъ-
eəmkə ojzəm sъ. Nija uzisə nedyr. Toko kъz
sajmisə, pondisə Matrenaəs, Paskoəs da Ivanəs
kornъ tıppъ gorodə.

II. Burlakkez

Tujə tuppı əktisə ɳan, korəm şəm vylə ɳəvisə kəziçaez da kık gozən ɳinkəmmez i, podlipovçı Matrenakət da çəladkət vərzişə tuppı burlaçitń. Nıkkət ətlaaşısə esə kık kres-şanın Çerdınskəj ujezdış, kədna burlaçitń munisə kuimətiş-ni.

Bıyt, pıroka da łytmja tuj kuza tuppən mi-jan podlipovçı; tuppən ɳevyt stolaez kuza da zəgənik vidçəslənń. Morozbs kyz narosno çepələlə nylış nırreznəsə, kokkeznəsə, çunqez-nəsə pelleznəsə, pişəsseznəsə da çuzətń. Bur esə sija, kyzkə tuj kuza ətmədərət sulalə kuz eək şəd vər. Podlipovçı velalisə-ni kəzətń onń. Nijsə toko ləgətlənń doddə vəvvəzən raptə se-dişsez: şo kolə tuj vylış kezń, a kyz kezan, siş-i pişəssezvi burskystan — vəjan, a mukəd-laas ɳelki rədənəzka. Unažk dənzis Ivanla da Paskolə; nijsə pervujiş olanın pondisə tuppı kytçəkə ыlə; ożək yetlvilisə vəvən. Nılsə vəli kət kəzət, no łytmə vəjavlisə şoça; çorżəm stola nijsə ɬerpitis bura. „Myla-zə ajə da Sə-sojkobs vəvvəzsə vuzalisə? — baitisə nijsə. — Pukalim-vy doddyn, gəqitń-ed bur, a to mun, mun, mun, pom avi...“ Nijsə munisə ças kık i eta çajtənə əddən dyr, nijsə tıbzisə; pılen pi-

jaləpъ kokkez da ki çuñez, pъrrez çockomisə, pellez siž-zə.

— Ajka-a-a, og sessa mun! — bərdis Ivan.

— Me şeta uzo tenət, og mun! — ləgən suis Piłun da bergətçis vərlən... Çelaqъs loisə zaləş.

— Myj, pijaləpъ?

— Oj-jo-joj!..

— Zərt pъrtə da pellezətə, zərt! Kepişsez-nat burzъka zərt! -- gorətlis ətik muzъk, a tədik aslas kepişsezən pondis zərtli Ivanlış pъrsə, pellezsə da çuzəmvañsə.

— O-o-oj, kokkez çepəltəpъ! - ıksisə Ivan da Pasko.

— Kotərt!.. Ozlan kotərt, çeççav — sonъt-zъk loas.

Çelaq lezçisəsə kotaşpъ da çeççavpъ tuj kuşa kəççez moz.

— No i zonkaez!

— Ed ez kov voşpъ niјə.

— Myj pыlə-ka dərevnəas kernytə? Kulasə!

— Çomorəs niјə!

— Sija-tu siž. Vižət-zə, medvъ kət ez kъpmə. Çelaq i em-ed!

— Oz gəzə.

Eta kadə Piłun kvažitis Paskoliş kepişsə, a Pasko podnis myrddъpъ Ivanlış. Ivanlış və-ri Piłunlış. Bıdənnpъs pondisə şeravnъ.

Medbur vəli Tunkalə. Sylə manıə moros ozyń vəli sonъt, a kər pondas kыптыпь, sek gorzis, eta ponda tamıə sijə vartıvlis.

Podlipovçı da nylən jorttez unazъk kadsə munisə svtəg. Въdənlən juranıs vəli myjkə şekъt, ne tədmalan duma, tezdişəm i rados: въdənəs nyrystis vazşa olan jyliş duma, niјe rađejtis dumıəs ožlaňsa olan jyliş, въdənə okota vəli cozažyk boşpъ bogatejstvo.

Podlipovçı da nylən jorttez vit lun munisə, vit oj uzisə derevnaezyn, vit lun kыnmisə moroz vъlyp, zъrtisə kepişsezən çuzəmmez, kotraşəmən çecçaləmən munisə tuj kuza, kokkez da kiez sontikə vidisə morozsə, təvsə da pađersə, vit oj sontişisə gorrez vъlyp, a tuj pom şo avi. Piļun da Sъsojko pondisə təzdişpъ: kыtçə-zə niјa mijanəs nuətəpъ? Niјa eěka juasisə kreşsanaliş: „Coza-ni loktam?..“

— Mъjnə, əni coza-ni Usojlo, setçin i boştasə mijanəs,—baitisə panъt kressana.

Piļun da Sъsojko eta vərъp terpitəmənzъk pondisə vižcişpъ tuj pomısə i munisə radzъka. Derevnaez estən panъt sedalissə eěkzъka, niјa vəlisə Çerdynskəjjezşa burzъkəş, ořir unazъk, užalisə ətikə-mədikə ətəryń: to pes pilitəp, to kerku eurəp, to pes da turun vajəp.

— To estən gaza!..—baitis Piļun.

— I Naçys estən basəkzъk,—baitis Sъsojko.

Ivan da Pasko çut ne pyr gegdisə moroz výlyp; nijə bura vizgis təvəs; eəka nija eta poniş gorzisə, pukşəvlisə tuj výlas, no Pişun vartlis da vəra eəktis münnə. Çelad gorzəmən munisə... Kvatəz lunə loktisə Usoğloə.

Bazarın podlipovçı ażżylisə das kvat gəgər mort kreşşanaəs, kədəna paşaşəmaş əddən gova, spinaez výlanıs əsalisə kotomkaez. Bödənnıs nija vetlətisə bazar kuza, pozzaşisə, a qəbşisə jecə, sijən, tħala şəmptəs ez vəv qətymda; nə kolasiş una təv çuzjalisə, viżətisə sijə, tħejen ez interəsujtçə posadın olişsez. Podlipovçiəs pozis tədnıv başni, paškəm, da pozzaşəm şərti, pozis sunn, tħej nija ne tatiş, a loktəmaş kħeskə ħliż da tħejkə kossən neta munən kħetçekə ħləzək. Nə výlyp vakxisə-şeralisə torgovkaez. Nə başni výlyp şeralisə neñki posni çeladdeż.

Juaşəm vərən podlipovçi jortteznıskət suvtisə oħir dħnə. Pervəj da məd lunnıs čulalise gaz-ən. Podlipovçi mukəd kreşşanakət vetlətisə posad kuza, dixiż-żiżi bur kerkuez vylə, vetləvlisə sov puaninnezə, vadərə, veiş otsassisə użalişsezlə, slajċċisə posad kuza paṭeraez kossikə. Lunən unazək użisə munan-loktan kerkuezyn da gov oħir ordyn.

Pişun da Sħsojko aslanıs jorttezkət təds-

şisə siş, neñki ryg vetlətisə ətləyn, juisə-şojisə ətik pateraýn. A məddet siş-zə ez kolççə Podlipovçı şəriş: kyzı kinlən ez vəv nən, to mədik jort lısnəjsə şetlis govzəkəslə.

Nekin ez olə seeəm druznəja kyz olisə Ivan Paskokət. Nija pondisə zoramny sek, kər ajnys nuətis gorodə. Derevṇaa pylən tıvkədnys ez-vy mun ozählə; nija-vy vədmisə siş-zə, kyz Pilun da Səsojko; gorodyn nija ażzylisə mədkod otiräş.

Kıpırmızı əzək munisə ozählə, sıypım burzyla ka uzałisə çeladılən jurreznys; nija vəlisə una derevṇaezən; derevṇaez vəlisə burzəkəş Podlipovçışa, kerkuez ryeckən siş-zə burzək da i pıvkəez basəkəzəkəş. Posadıñ nijə vədəs əvvüttis; nija tırtışə vezərtiñ, myj etə seeətəs. Myla tatən etaz, a Podlipovçıñ avı siş? No myj nija vermasə vezərtiñ, kər ajnys i sılən jorttezəs aşnys ez vezərtə, myla estən siş? To nija pondisə juashny posadşa olışsezlis, a unazək rəvəcəjjəzliş: nija kət i vidçisə, no vezərtətisə pylə. Etə vərəyən çelad dyr baitisə etə-məd kolasıñ i uməlikə vezərtisə. Myj vezərtisə posadskəj olışsez kyyveziş, viştalisə ajnyslə, kəda ez verit pylə. Ətrys ajnys vidis nijə sə ponda, myla zonnes viştalisə: „Ajka! Uzav estən, burzək-ed, a burlaçitni, baitən, şəkət“. — Etə vərşan çelad ez pondə seşşa bait-

пъ не аյпъслә, не Сєсојкоъслә, не Matrenalә сь јлиш, тъј пылә оланьс тьççalis вурән, да и вәли-въ вур jortteznъслә. Nijә burlaçitә-тъс тьлакә ez къскъ: вурзък-въ вәли пылә оунъ posadas; по къз кољçан aj шәриш? „Munam-uz, setçin, baitәпъ, em basәk gorod, setçin i koљçам...“

Әни пылә оланьс тьççaşis вурзъкән, nijә къскис әтәрә; nija vezәrtisә, sto оззък sogavlisә sijәn, тьла ёжлисә каç, а әни ёјәпъ ңаң, sijәn вур. Әтик toko имәл: kokkez тьзәпъ. Кък von рүг vәlisә әтлаңп, әтлаңп vetlәtlisә posad kuža, nija dugdьvtәg baitlisә, sporitlisә, тьскашlisә askolasаньс, siш-зә i posadskәj çeladkәt, kәd-na вура nijә dražnítlisә, ьзjәtlisә тькашпъ, etaşaң пылә vәlisә ne լивоәш.

— Setçin og munә-ñil! — baitә Ivan, аçьс тьçcalә çuñnas sълаң, kәdәrşan loktisә.

— Aş ajә munas, a mijә—ogә.

Burlakkezşan eäka пылә dәnзisә kokuskaez въд torsә tәdәm ponda da сь ponda, тьла nija ez шетлә пылә korәm ңаңsә, kәda пылән vәli kәt kәr въдәппиssä unazъk. Шелана пылә әтказыtlisә jeeazъk. Nija bergalisә, baraktajç-çisә, mezdәtçisә burlakez kieziş. Vidçәmiş nijә ez suvtatлә ne айпъс, ne матпъс, ne мukәd burlakkezъs. Vidçan kылs пылән vәli seeäm-zә, kъcäm-i druzitikә, neto дivujtçikә,

neto lubitkə; nijə etə vidçəməs ləgətis, dəsa-ditis, ətlañn siç-zə i rađejtis. Vidçan kvvvezəu burlakkez bogisə nəlki ojnas, uzikə.

Ivan da Pasko ez polə ajnəslış, no kvvzisə. Viştalas nylə ajnəs: „nən munə kornı!“ — Ətbs gorətças sylə rapılt: „Mun, açıtl!“ Ajnəs vidas nijə, a nija tycçalənə sylə kvvvezənə. Ajnəs nijə vartılpə, a nija baraktajçənə.

— Kul pijannez! — murzə Pişun. — Meis çuzəmnpət, ştervaez, vypaəş loatə...

Pişun nəlki radujtçis, tyla sylən çelağış kuzənə təskaşnə, tyla ez vermə tyyrdəfən pılış nənsə, a kər vermasə, to çelaqlə vura dənəzəvlis.

Matrena jılış viştavnpə nəm. Sija ryr pu-kalis neto kujlis pəlatən da şorňitis kəzajka-ezkət, unazək Podlipovçi da Əprəşka jılış

Vitət lunə Pişun, vilış loktəm kreşşana kolasiş, kazalis assinəs podlipovcissə, Jolkinəs da Moroskinəs, kədnə podlipovçi suisə Jolkaən da Moroskoən. Pişun pondis radujtçənə. Ənəz sija soça kaştıvlis podlipovciəs, nəlki pondis vunətnə Əprəşkasə.

— To niya! — Pişun radən əkəstis Səsojko-ı. — Ak, tijə, lesakkez! Burlaçılıpə?

— Burlaçılıpə.

— A tylə?

— Да сіз, Ріжппың ави, къеəт-ні шығал
олаң,—вaitis Morosko.

— А қеңадың къз?

— Тенат Әпрөшкә вәгып Тыңқалән пыль
да і зоньс кулисә... Әгаскаң күтәреке түні
інкакат—күтәреке керкуә изашпъ востемаш..

— То-ed те... А ропъс?

— Мыј съкәт... Да і сіjә eg азъын те.

— А къз... асты ژевін?

— Асым.

— Но, а әни кін setçin-ka tijan?

— Да інкаә.

— А къпташ-ed?

— Аз.

— Ак те обороніка!.. Он і заlejt-taj te.

— Dak кін әни setçin? Kөрчага да Кәчे-
разка?—Jualis Sъsojko.

— Мунпъ-зә мәдәнъ; тунасә—і менам
іңә пъкәт.

— А тө-въ і востин піjә!... Но і олан-зә!
Kin-на Podlipovčias koлçcas?

— А ропъс!..

— Э-ә-ә!.. I ponsә kolә şәrә. A kerkuez-
ьс-ка къз?

— Kerkuezъс? To-taj диво! Мыј kerkuez-
nas-ka?... Kulasә?

Podlipovči әтлаң pondisә vetlәtпъ Piжun
jorttezkәт, әкшизә torja çukәrә.

— Mijə, çelad, munam vədəppyt, kylat ne kolççynp, a myj şetas jen, jukalam ətməndən.—Siz velətis Pişun assis derevensasə.

— En i bait; tenat jurbt ne mijan kod. Sajtanovskəj zavodiş loktis prikassıkk, medavnp burlakkezəs.

Kreşşana, kədnə vəlisə şo mort gəgər, əkşisə bazarə. Loktis prikassıkk. Kreşşana boştisə sařkaeznysə.

— Tijə burlaçitń?

— Burlaçitń.

— Noko myççalo pasporttez!

Pasporttez vəlisə toko kəkdaş mortlən—kreşşanınnezlən Solikamskəj da Çerdynskəj ujezddeziş.

— A tijə eməş pasportteznət?—Jualis prikassıkkəs mukədəslis.

— Batuško, en vət!.. Kyeəm eə setən pasporttez?..—panlı gamazən vişavlisə kreşşana.

— Pasporttəmməz təpəm oz kolə.

— Kreşşana jurbitisə kokkezas.

Dyr prikassıkk kattışis kreşşanakət.

Nija ez vezərtə sijə. Prikassıkkə vəd vo kolis nıkkət kattışń, i sija nıkkət kerlis siş: açıs gənajtlis posaddezo, burlakkezlə boşlis pasporttez, nı tujə açıs vestylis şəm. Əni sija kreşşanakət keris dogovor; əktis nılış pas-

porttez, kinlən nija vəlisə. Pasportaezlə oşlan şətis ətik rubən şəm, a pasporttəmizlə rub zynəp; vədənnəsə eəltis viçişnə, a açs tūnis posaddezə.

Prikassıkk tūnəm vəgyn kressana pondisə guļajtnı. Guļajtən sız-zə Paskabs Ivankət, kədnija kət i vəlisə toməş, a sedisə burlaçtnı, şəm poluçitisi kumidas kərejkaən. Vədsa nedəla, kytçəz ez vyrşə şəmnpəs, gudırtisə burlakkez. Da i promyslovəj raboçejjez ьzjətlisə otırsə juystı, ne jeea nı şəm vylən gəştitlisə. A kər burlakkezlən vyrşis şəmnpəs, raboçejjez niyə gəştitətisə vədsə kük ryt, myj ponda nija burlakkezlə loisə əddən ʃuboəş. Pasko Ivankət nəvise aslənpəs əinkəmmez da pimiez, a mukəd şəmnpəsə şojisə bulkaezən. Toko təzdişis ətnas Matrena; sijə ez boştə burlaçtnı. Sija kutçişiñ uzavnə sovruaninə, kışaq verdis Piłunsə, Səsojkosə da çeladəsə.

Küim nedəl burlakkez viçisiñ prikassıksə. Eta kadə nija mədisə tūnny da padmətisə raboçejjezbs: oz-pə tuj sız, zadatkiezsə-pə vostitə-ni-da. Unažyk nı kolasiñ uzalisə pristaçın, barkaez da varlıçaez dıpnyı, kışaq posadə petavlisə neyzət zarabotkiən.

No to i loktis prikassıkk.

Vədənnəsə kressana nəvise kük gozən əin-

кәміmez, күін kovrigaен қаң,sov, оj kezә zev pəta pañalisә 8ыд i kъz onən lañtisә użny, a асынас çeççisә remytən, tujə munəm ozyň burzъka şojisә, zevzъka kәrtalisә kotomkaez, posad sajып çukәrtcisә әтлаә i vәrzisә munny.

Matrena дыр қоззалис podlipovciәs. Мунәппь nija, munәппь ызыт çukәrәn... Von Vañka da Pasko қоззашәппь, aşпыs sossezәn çыскәппь şinvaez... Ez boştә Matrenaәs! Gorzъппь pondis sija; siž i kotәrtis sovruaninas...

Әni toko әtnas Tuñkaыs ez tәd tәzdişәмсә: оз sija çeççә kәzajskәj çelaðkәt, çeççәm вәгып pondәппь koträşпь da orsپь. Bur kъзкә kәzajkaыs, esә maşterovәjlәn in, abu lәg, bur. Tuñkaыslә em kinkәt çulәтпь kadsә, a kъз-въ ez ләв eta kәzajkaыs da sylәn çelaðыs, тый-въ sek vәli Matrenalә Tuñkanas? kъз-въ sija pondis изаңпь kaganas? A из sylәn seeәm: sovruaninә pыrtlә pes, pьешиs pelponnez vыльп kuž leşniç kuza ambarә novjә sov. Matrenalә dәnәziş şәкът изъs...

Kama въgjasis, uvlanşan vizgis leçт tәv, bura zeris. Bura pәltis tәvъs burlakkezsә, paşsezniş vanisә. Gыriş vәvvез dułtәtlisә va vъliş barkaezsә. Podlipovci pervuiş ażzylisә enә vәvvезsә, nija bura divujtcisә.

— Ә, kъеәт ызыт, kъз kerәs. Viżet, kъз

Barkaez kylalisə şərşən-vərşən, vokən. Locmannez dugdətisə uzsə da i nəmlə vəli uzańń, kər barkaś klytis va sərət. Von kık ostrov-nı çulalisə, a əni vəra uz ças kık-kum; a setçin loktas Motoviļixinskəj ostrov da sə dənşan kık versta sajn—Perem.

— Ajka, vişət-ka tıj-nə setçin?—bkəstis Pilunlə Ivan, kər kažalıs gorodsə.

Pilun nəzzalıstis, şerəmçcis da taekis Jolka-lə vokas.

— Çeçcə, Pereim-nı.

— Oj, lez!—Nuzlaşə Jolka.

Pilun munis paluba vylə. Vədənnəs burlakkez vişətisə gorod vylə da ćivujtçisə.

— Ə, kyeem vasək! To-ed, Perma-matuskaś! Gorodok dak gorodok! Vişət-kə: vičkuezəs, kerkuezəs çoçkoməş!.. A barkaezəs!

Estən va vəli versta paşa i ozähləq tıççasıś əddən ızytən: setçin ılyı-ılyı tıdalıs tıjkə şəd, — sija naṭte dor-nı. Nəzzəvtis sondi, da զevçisəs vər.

— Sənə!—rjakəstis locman.

Bəra sə settəg uzańń burlakkez, kəstalən spinaez, lezən da lebtən vaiş vesloezsə, toko burlakkezlən i kylən vələ oşkəvvez da ʒurkətəslə barkaś. Mıj dumajtisə burlakkez eta kadə,— jen tədə. Nija pır toko vişətisə matəzək şibət-çan gorod vylə; ćuzəmməz vylanıss tıdalıs

къеəмкә gaztəmççəm, къеəмкә mədan, тъјкә seeəm, kədə burlakkez ne toko ez vermə vişavny mədiklə, no ez vermə i vezərtny. Toko ətnas locmanı̄s, barka sajis stob dınpın sulalikə, vaznəja, da gorsən vişətis gorod vylə: təd, tışa, mijanışsezsə.

— Dugdə sıppı! Dugdə nırişsez! Sınpə beregas!—gorətlə sija burlakkezlə.

Gorod matı̄n. Gorod dı̄nas, bereg doras, sulalisə una barkaez, kolomenkoez, karavannez, kədna vylən vəli suvtətəmas զulokən pomaşəm sessez, a nı̄ vylən plottez, sı̄z-zə sulalisə barzaez da kık parakod, ətəs vəli ləşətçəm-nī munı̄n. Podlıpovcı dı̄nət munis parakod, kəda kıskis kık barza da pellez çanatəməz bukətis-tutkis: pov-pə lokvirəş te! Bıdənnı̄s burlakkez vişətisə sı̄ vylə, kız չudo vylə; burazık ɖivujtçisə nīja, kədna parakodsə ažəylisə vəlis pervuīş. Nījə ɖivujtisə kołosoez, eynı̄s, şvistokı̄s ī sija, tışa kılałə va panı̄tə da esə von kyeəm keirkuez kıskə şeras. Burazıksə ɖivujtçisə eynı̄ vylə: ək kız petə trubasis, şəd, da tı̄mda-ed, batə, petə, da vişət, gərdlə kız vəv.

Suvlisə bereg dorə, poçta kontora veştə. Estən barkaez vəlisə kıkdəs gəgər-nī. Burlakkez pukalisə da vetlətisə barkaez vylət, beregas kerəs kuşa guļajtisə karı̄n olişsez. Podlı-

роvçι siž-zə petisə beregə, sulbstisə kerəs uvtıny, baitcisə: munpъ ne munpъ,—i vbdənnys suisə: munpъ ղemlə, şəm avi da i şor-ni,—munisə vər aslanıys barka vylə. Pəttəz şojisə va sorən ɳan da vodisə užpъ, no ղekъz ez vermə lanıny.

Kreşenqaə Piłunıys Səsojkokət da çeladkət juasisə locmanlış tipplə karə ɳan ղəvپ. Locman ležis ças zyn kezə. Zvonitisa əvedqna kezə. Piłun da Səsojko ne ətrysə munisə sobor dypət da ղozzalisə sə vylə. Əni munikə kazalisə: ogradaə ryrənə una ofir, nə kolasınp eməs i burlakkez. Podlipovci siž-zə ryrisə soborə. Çelad munisə otirys şərə, a Piłun Səsojkokət sulalənəp ьvəs dypən. Ażzənəp niya, viçku sərənkinəskə paštətənəp, paštətənəp tylənkə vurən... Niya ղekъs ez ażzəvlə seeəm paşkəmsə. Nekъs ez kylvə seeəm şyləmsə... Nekər ez ażzəvlə seeəm bur viçkusə... I gizəm-ka kyz! Bura pondisə şyvən şylişsez... Piłunlən şələmtəs jotkəp munis. 8y ez lo. Piłun terpitnə ez vermy.

— Basək! Oj, basək! — gorətçis sija.

— To-ed! A! — səbaşis Səsojko.

— Nijə kazakkez vasətisə ətərə.

Dyr niya zyrtcisə posəzən, vižətlisə əzənət, ażzisə toko arxirejəs da una otiress; mədisə ryrənə viçkuas, no sessə ez lezə.

— Ak te divo! Kip-nə eta? — viçku d'bniş inunikə divujtçis Pişun.

— Me baiti, ez kov tuppı.

— Mijanlə kış-nı! A te, Səsojko mun ıkəs çələdşə, a to pıtag barkaez tuppı oz pondə.

— Açıt ıkəs.

— Mun, zavyı pola me.

Nija munisə vorotaez d'bna. Rapt sedis oficer. Nija bostisə sapkaez. Oficer munis.

— Mortinəj! A mortinəj! — ıksis Pişun oficerlə.

— Myj tijanlə? — jualis sija.

— ıkəs setçiniş Paskasə da Vanqasə: aj-pıxt-pə korə, kəvtnı-nı kolə.

— Munə aşpıxt.

— Da oz lezə.

Oficer munis. Pişun da Səsojko veldər sulalisə ogradaňn, esə kinəskə cəktisə ıstıńń çələdşə, no sija pıkət neñki oz i bait. Nija munisə tıpnokə.

— To-ed kyeam qeləs... Kyz əni çələdəstəg-ka? — baitis Səsojko.

— Te bait!..

— Rıgnı-vı ez kov.

— Te to bait: nija podi bogatıştvo setçin boştənń.

— Ək te!

— A bostasə. 3ə kyeam setçin basək...

Drug jens şetas pıle. Əddən una!—yzət kerku vylə çunqas tycçalikə baitis Piłun.

— Pozaluj. Sek mi ətlən pondam ovni?

— Da i Matrenasə vajətam.

— Əprəşkasə-və kolə...

Gaztəm lois Piłunlə. Əni sylə tycçasis, vylte sylən Səsojkoşa rodnəjjez avu-ni, a çeladəs siž i əsisə. Zal!

Rynokın kəknappıss əvəsə kuim kovrigaən nən da mus. Səsojko nus nən, Piłun mussə. Bəra loktisə arxirejskəj ograda dənə.

— Rıram setçin,—baitis Səsojko.

— I-i! Ə, kyeəməş vədənnıss petən.

— A to i burlakkez.

— Mijanəs oz lezə, a esə pukşətasə vostrogə.

No ogradaas pýrisə, kajisə posoşə da mədi-sə rıgnı viçkuas. No niyə bəra vasətisə... Sek niya munisə barkaez vylə.

— Mozot, niya setçin-ni, pondətçənə mun-ıb...

Nylən barka vərzəm-ni.

— Vərətçə, davıvvez!..—rjavzis nı vylə locman.

Barka kəvtis-ni. Piłunəs, Səsojkoəs da esə kuim burlakəs pukşətisə sylətik (sarişət vetlan uçətlik parakod) vylə.

— A çeladəs tatən?—jualis Piłun locmanlıs,

- Viççisپь naňte me ponda tençit çeladta.
— Bævætan?
— A te myla nijsa çapkin?
— Da nijsa viçkuæ kolççisæ, eg azzæ... To
taj bedaňs!
— Podi ژarjaşenпь setçin, pervuis-da!
— Kyz-pæ əni?
— A siž.. Mædik barkaæ vermasæ pukşat-
пь, toko odva-li belettæg pukşatasæ.
— Ne estən-ja nijsa, Sæsojko? Nazzav! —
Nedyr værti jualis Piļun.
— On-ed tæd, podi setən da.
Piļun vetlis barka vylæ. Barkaæn kæk bur-
lak kişlisæ va. Piļunlæ da Sæsojkolæ lois' esæ
gaztæmzæk.
— Æk te, to umæks! Kyz-zæ-ka əni çe-
lädystæg? Kulasæ setçin nijsa.
A barkaæs kævtis da kævtis. Gorodæs dug-
dis-ni tædavny.

Lunsær. Zeræ. Zeræs bura vadæ burlakkez-
liš pasşez. Nołæt ças-ni burlakkez munæn-
pižæs suvda vaæt, neto zylvuna beregæt da çeç-
çalænпь sorrez, vuzalænпь loggez. Bædænnæs my-
ziæ, kyz una vetlæm vævvez, bædænnæslæn pak-
mis gorsnæs. Ças gægær-ni nækir sъ oz şet.
Piļun munæ ožas, Sæsojko ordçæn, Jolka da
Morosko værsaňanæs. Piļun da Sæsojko bura

uməlçisə, pondisə vaçkişńь küləmmez výlə. Nija výdsə nedel kujlisə sudno výlyп, a əni ənevna veşkalisə, i kət veşkalisə, no uməla, ədva esə vetlətisə, bergalis jurnıь, no locman eəktis niјə kъskыńь sudnosə. Kъk nedel eü'lakkez ez şybə şylankıvvez, kъk nedel jeea baitisə. A etaz ovłə toko uməl ozyп. Vina juisə toko Peremъп.

Munəпь burlakkez lazmt beregət jər vo-kət, jərjəm kinlənkə vər sorən viз; kokkez niłdaləпь, czuzjaşəпь tъrrezə; výdəппь ətmə-dərə satlaşəпь, jurreznь əsətçəmaş, kieznь lezçisəmaş. Toko ətik tom burlak taratoritis рыр, izgilajçcis vjackəj muzъkkez výlyп.

— Munisə, sua-taj, vjatkinçi lъjlyпь utka-ezəs, a lъjnytə oz kuz ənekin. Kin tədas, kъz ko-lə lъjly...

— Te baitin-ni. Tən baitin, əntaj baitin...

— Sek ne výdəs; əni výdəs viшtala.

— No viшtav.

— No i munisə, şizim muzъk lъjny ətik utka, a pisal nыlən ətik, da i sijə guşalisə bogatəj muzъkliş... Ladno. Kažalisə utkaəs da cırəstisə: „Kut sijə, kuz vəzəs!“ Kotərtisə, a sija ʐevçisəm-ni.. Sъvərъп lebzis da pukhis tъ výlə... Vot nija pondisə pisal duloə şujny porok: ətik puktis çepəl; mədik baitə: „Sulalə, me pukta! Menam, baitə, kopejkaäs ne darovəj“ i puktis

къръм porok... I въдеппъс siз вайтень да киш-
тень porok... No-i puktisə şizim çepəl, turka-
lisə şizim trəpiçən... No to, ətik suə: „Me lъ-
ja“, mədik siз-zə въ lъjə,— da i kutcişisə въ-
деппъс, pißal kerisə kъeə. Въдеппъс eəe əti
pißalən lъjənъ. Kъz pißalъs buznitas, kinliş jur
potkətas, kinliş چuzəmsə ղeekas, kədaliş kiez
palitas—bedə! A ətik, kъz sulalis, siз i usis,
pərtçis pokonqikə. A niјa i suənъ: „Зевшишəmən!
зевшишəmən!“ I sъkət vodisə jurreznanъs torjən.
Siз-i kujlənъ, a چecçənъ oz lъstə... Toko ətia
muzъk munə vəli da kažalis niјə... Odva-odv.
vezərtis, sto nъ kolasis ətik mort kuləma. No
i niјə sъvərənъ kutisə, vajətisə naçalstvo dъnə..

Burlakkez ezə i şerəmtçə, a sъ settəg kъv-
zisə viştə. Niјa nołəz rъriş-ni eta lunə kъlə-
nъ etə viştə. Tom burlak əviditçis, myla oz
şeralə burlakkez da pondətis mədik vişt, kъz
vjakinči koštisə ղamətbez.

Sudno loktis lazmytinə. Sъ vъlyn sessezen
uzalisə kvat burlak. Beçevnikkez suvtisə.

— Vərzətə burzъka, vərzətə! Mъj suvtit?—
rjavzis locman sudno vъvşan.

Beçevnikkez ղuzətisə gezsə, dođdaşisə, pon-
dissə ьksъnъ: „Dernitam da dərnitam, da raz!...
Uknitam da uknitam! Razən, raz!..“ Sudno su-
lalis şo əti mestaňn.

— Vərzis, mortinəjjez, vərzis! Sodtam vъn-

пътес, sodtam! Vonnu sorok dъnas сочci
шам...—baitis losman.

Beçevnikkes doqdaşisə oζzaşa vъnənъk, ron-
disə şvnpъ; sudno vərzis, niya pondisə munpъ,
no munisə siž şekъta, vъtše kъz kъskisə myj-
kъ əddən şekъtə... Munisə niya dumajttəg, toko
vъlә, vъlә kъlis şylankv'lən vъ: „Uknitam da uk-
nitam! Razən da razən!... Ə-ə-ə! Dernitam da
dernitam, da raz!...“ Drug gezs oris, burlak-
kez vъdənnps uşisə... Kin lukaşis jərokə, kin
ušís vaə, kəda pizəssə iz berdə dojdış, kədъ-
lən nыriş vir çepəssis, kəda jortəs vъlә ušís...

Kъkjatmъ mort çecçisə. Ətiklən cızətmy
virəş, mədik viştasə; boksə dojdəm, kuimət
mъçcalə kisə, kъka cirzənъ: „Oj, kъnəmə vişə, oj!.“

Pilun da Sъsojko kujlənъ sadtəg ne ətik
mestaňn, kъknannps tъrəmaş virən. Burlakkez
çukərtcisə nъ gəgər da pondisə nоzžavnъ. Pi-
lun potkətəm kъməssə, çegəm sulga koksə...
Sъsojko dojdəm morossə...

Vъdənnps gəztəmşalisə.

— Kulisə, dona mortiñəjjez...

— Ək-ma! To-ed olanıbs!.. Ok-ko-oj!—i şəd
da çorbt ki dolonqezən burlakkez çыskənъ şin-
vaezpsə...

Pilunəs da Sъsojkoəs burlakkez sebralisə
paşsezən i munisə nъ dъniş.

Ətnas locman ujis beregə burlakkezkət. Въ-

дәннөс gorujtisə, дыр suditisə, түј kernъ Pi-Junkət da Sъsojkokət i kъskisə sъvәrън nijә derevңаә. Puktisə Piłunəs da Sъsojkoəs rogoza vylә da vodtәtisə paluba vylә. Burlakkez нь дынış ңекътçә ez vetlә, къknappыsə mişşәtisə vaen da vodtәtisə kъз kulәmmezәs. Sъsojko sadäsis, pondis ojzъпъ, sulgalanә zar keris, kъtәn kujlis Piłun... Piłunlәn çuzәmъs vәli нos-tәm, ңelki polәm petis.

— Piłun! — әdva gorәtçis Sъsojko.

— Udә sъlә vator, — suis locman әтик burlaklә.

Burlakkez gumbastisə vedra va da kištisə Sъsojkolә әmas. Giż-zә kerisә Piłunkət.

Piłun sъ settәg pondis vәrәtçъпъ.

— Piłun! — Bәra ыksә Sъsojko.

Piłun șetis murgan sъ.

— Bura dojmin! — jualiss burlakkez Sъsojkoliş.

Sъsojko вәвимәтән vižәtis въdәnnөs vylә da ojzis... To, bergәtçis вok vylas da ңozzaлә Piłun vylә. Piłun oštis shinnezsә, týgrpezznas vәrәtis da nem ez verмъ sүпъ... Sъvәgъn ңuzәtis kisә Sъsojkolә da seççә kulis.

— Kulis!

— Bur vәli, bur...

— I mijә siž-zә kulam... — çut ne gorzә-mәn şorñitәпъ burlakkez.

— Ajka!... — ojzəmən gorətçis Səsojko.

— I sija kulas...

— Səsojusko, en-zəkuv, olıs eəsə nevna!... —
baitsə Səsojkolə burlakkez.

Locman ղekъз ez verТЬ burlakkezsə eəktiň
tuň sudnosə kъskыń.

— En vərət! — baitsəp. — I mijə kulam.

— Vonnez, kət vərzətam sudnosə. Vižətə,
-ed təv lebə!

— Ne, vonəj... Vižət!

Locman velalis-ṇi eta olanə. Səsojkoəs
da Piłunəs kъskis derevnəa.

Piłunəs ȝebisə burlakkez. Ne ətik şinva
uſis Piłun vylə. Kəzətəs vəlisə ena şinvaes,
burlackəj şinvaes...

Səsojkoəs kojisə derevnəa, sudnosə ədva
lazmıştis vərzətisə. Səsojkoəs kojisə burlak-
kez̄əg ətnassə ətik kressəqin ordə, kytən nol
lun wərti kulis i sija.

— Cuzlis mort kurýt da şəkyl oləm pon-
da, aslas olanıñ pýr sijə sogətis... Bədəs olan
sylən vəli pessətyn, med ažzyň tyjkə bur-
zıkə...

Vot kyeem burlaçestvo da olanys burlak-
kezlən.

Jolka Moroskokət kışsısə Usoljoəz da pon-
disə uzaçınsovruanıny. Uzalişsezlis nija kъ-

İisə, sto Pişunlən iñes, Matrenas guşaşəm ponda sedəm vostrogə, a Țuňka vədmə kyeem-kə koriş dəpən. Eta korişs vəd lun vartlə sijə, vostə şeras, eəktə baitn: „Kristaradı setə!“ Əktəm nənsə da dengasə jüə vinaən, eəka sijə koʃavlə nəntəg.

Мыј lois Ivankət da Pasakət? Nija oz vermə ossaşń aslanıls olanən: olan nylən tycəşə burən. Nylən em pəvəm sunduçok, çaj, sakar, künk şiteçovəj jərnəs, künk tikovəj, ləz rəma xalattez. Nija gozumnas parakodıln kaçegarrez, a təvnas uzałən priaşan. Gozumnas nija vəlisə Niznəjyń, Saratovń, Astraxanę, şojisə jablokkez da arbuzzez, bura zoramisə, nelki kuzənń ləddfən.

Pişun nijə koʃis Peremə, soborə. Setçin nija sulalisə arxirej mesta dəpən da vişətisə, kəz paştətisə arxirejsə. Kər nija kylisə - kəv: „wasək“, to dumajtisə—etaž i kolə, i sessə nem ez dumajtə, ez vişətə otip vərətçəmlə, kər soborisə vasətisə Pişunəs da Səsojkoəs, eta kadə pır nija vişətisə arxirej vylə, poppez vylə, şblişsezlə da gizəttes vylə (zəvopışsez vylə). Nijə vbdəs dívujtçətis.

Kər vəli velikəj petəm, Pasko viştalis Ivan-
lə:

— Ajkapym avu ed!
— A sija, rodi, vižatə.
Siž i sulalisə əvednəsə.

Kər oťirb pondisə petnə viçkuiş, niya kažalısə: ajnəs avu, petalisə ətərə, vədlaiş şmekajtisə, ajnəs ղekytən ez vəv, no vəra pṛisə viçkuas, oťir setçin ez-ni vəv, niya kajisə şylişşəz mestaə, setən ez-zə vəv ղekin-ni; pṛisə vovtarə, no starosta vasətis nijə. Ətərən, ajnəs ponda gəztəmçəm vərən munisə tynokə, setçin vetlətisə ças kuim gəgər, korisə kristarađi, şojisə korəm ղaňsə da jualisə burlakkezliş, no ajnəs jəliş ez kylə nem i munisə şinmańp gorodsə.

— Kyk lun korisə, vetlətisə gorodsə vədəs, a ojjeznas užisə sov ambarrez dəpən. Səvərən niya loktisə ətik pristaŋ dəpə, vižətisə, kyz da iňj kerənə otır, aşnəs pondisə uzańp, kytən už ponda sutkiə nylə şetlisə kyləsə kopejka şerebroən. Bədsa nedəl užlisə ryz uvtən, a səvərən ətik vakişliş nijə zaļejtis, ajnəs əsəm jəliş kyləm vərən, ležis užlyńp barzaə. Eta va kişliş sovet şərti, çelad kutçişisə uzańp parakodən, vestisə nylə kvač tib vəd təliş ponda.

Olan parakod výlən çeladlə vačkişə burən. Kər munə parakod, niya pṛç çapkənə gorə pes, eta kadə vetlətənə şədəş, kyz trubavesətişsə

i soça divujtçəpь otiрən. Niјa tədimalisə, myj seteəm parakod i tədəpь parakodlis vəd pelesok, vəd torsə, myjlə da myj ponda sija setən vişşə neto ləşətəm. Jorttez niјə radejtən; burzъka niјə radejtə povar, kəda eěka çapkə nylə pırəg tor, zaritəm tor, neto myjkə nevna çeskylə, a kər parakod sulalə, to velətə niјə ləddfıпь. Eta dosug kadə Pasa da Ivan kupajtçisə vaas, mişşətisə vylvşinъs sasə, paştalisə çoçkom jərnəssez da vetlətilsə gorod kuzə, neto uzisə, livo voçlisə assinъs paşkəm-nissə. Təvnas niјa zyrtənъ ləm, çəskişən, potkətlənъ pes, kajətlənъ ya, pristaq smotrişellə pırtlənъ pes da eěka vetlənъ jamzıkkez tujə.

Nija eěka kaştlylisə ajnъsə da Sъsojkoсə. Pukalənъ parakod gər dъnъp, kuričənъ trubkəczən tabak da təzdişənъ:

— Zał, Pasko, ajnъm avi. Ətlən-въ burzъk.

— Kytçə-zə sija əsis? To i Sъsojkoсə avi.

— Sъsojkoсə ajnъm dъniş oz kołçсь. Niјa, podi, şo burlaçitənъ.

— Da əni şor-ni burlaçitnъ: von sudnoez-ъs kaјənъ vər. Me, tədan, vetli paluba vylas, a burlakkez kъskənъ sudno. Zał tənəm lois.

— Podi aje siž-zə kъskə.

— А тијә къз казалай ајпътәс да Съсој-
косә, dak шетам пылә шәм да pondam когъп
әтлашп оупъ.

— Ladno.

Şojtәn nija baitәпъ:

— Zal, Vančka, ајканым аву! Şojis-въ сија
mijankәт. Sija-ed nekәr etaz ez şoju.

— Lovja-ja сија Pasko?

— Ez-ja barkanas vәj!

Mәdәтҹасә da baitәпъ:

— Кәвъ ајканым да Sъsojkoys vizotisә
mijan вълъп, dak bura qivujtçisә-въ... Vižә
къәмәш тијә!

— А къз mi әktam şәттүтәс, sek bur
passsez нәват, a to şetisә kъәмәшкә vazəş da
gыrişəş.

— Nija, podi, әni oz tәdә mijanәs.

— Me-въ, tәdan, kъз pondi-въ оупъ: mijan-
kәт ајканым, тампым да Sъsojkoys, me въ
пылә pondi vištaşпъ, ořirъs jyliş da goroddez
jyliş, a neto dak liddqъпъ pondim въ.

— Oz pondә veritпъ.

— Mijanlә-въ veritisә: te dumajt, ed nija
rodnәjjez mijanlә. A to vištav пылә mәdik —
dak oz vezәrtә.

— Myla-nә nija seteәmәш?

— A jen tәdas. Siz, natte, jen ләşәтis. Әтик
оlä bogataja, a mәdik bednәja; i olәпъ въдла-

ып асмознаньс: əтиккез рәтәс, а тәдиккез қаç
шоjәнь.

— А тың-нә ңе въдәнныс bogатәс?

— No seSSa тұрmas вайтъ... Te i етөөма
оләтъс ponda spaшибо viшtav.

Дон 40 коп.

Цена 40 коп.

Ф. Решетников

ПОДЛИПОВЦЫ

Перевел на комм (Пермяцкий) язык

Н. Г. БРАЖКИН.

Редактор Т. П. ЛИХАЧОВА
Выпускающий И. А. ШАДРИН

Закз № 624 Окрлит № 232 Тираж 2100 экз. Сдано в набор
27/IV-34 г. Подписано к печати 4/V-34. Печатных листов 2

Кудымкарская типография „Свердлониграфа“